

Asia: VN/30559/2025-14

Nato-asioita koskevien käytäntöjen ja lainsäädännön kehittämistä arvioiva parlamentaarinen työryhmä; tietopohjan täydentäminen

Ulkopolitiikan johtaminen Nato-asioissa

Kirjoita vastauksesi tähän

Yleisarvio

Esiselvitys antaa kattavan kokonaiskuvan Nato-jäsenyyden kannalta olemassa olevasta perustuslaillisesta sääntelystä, toimivaltajaosta ja kansallisen kannanmuodostuksen käytännöistä. Selvitys täyttää sille asetetun tietopohjaa kokoavan tehtävän ja tarjoaa perustan parlamentaariselle jatkoarvioinnille.

Selvityksen vahvuutena on perustuslain toimivaltasäännösten systemaattinen tarkastelu ja kuvaus siitä, miten Nato-asioita käytännössä käsitellään tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yhteistoiminnassa. Selvitys osoittaa, että Nato-jäsenyys ei ole toistaiseksi muuttanut perustuslaillista toimivaltajakoa. Jäsenyys voi kuitenkin tuoda tulkintatilanteita, joilla voi olla välillisiä vaikutuksia valtioelinten valtasuhteisiin ja yhteistoimintaan.

Esiselvityksessä kuvataan ulkopoliittikan johtamista normitasolla, mutta ei systematisoida Nato-asioiden sijoittumista eri päätöksentekotasolle.

Ulkopolitiikan johtaminen Nato-asioissa

Esiselvitys kuvaa perustuslain 93 §:ään perustuvan lähtökohdan, jonka mukaan Suomen ulkopoliittikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Kaikki Nato-asiat eivät ole luonteeltaan ulkopoliittikan johtamiseen kuuluvia valtion ylimmän johdon linjauksymyksiä, vaan osa niistä kuuluu valtioneuvoston toimivaltaan tai sotilaskäskyjärjestelmän piiriin.

Selvitystä jatkettaessa voisi ottaa huomioon Naton ja Euroopan unionin jäsenyyksien vaikutukset. Voiko syntyä tilanteita, joissa nämä limittyvät ja vaikuttavat Suomen ulkopoliittikan hoitamiseen: kenen vastuualueeseen Euroopan unionia koskevat asiat kuuluvat, jos ne ovat vahvasti kytköksissä Natoon (presidentin ja pääministerin asema)?

Selvitystä voisi täsmentää jäsentämällä systemaattisesti, millä perusteilla yksittäiset Nato-asiat katsotaan kuuluviksi ulkopoliitiikan johtamisen piiriin. Jäsentely voisi perustua esimerkiksi siihen, onko kyse: Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa koskevasta strategisesta ratkaisusta; Suomen kansainvälisiin velvoitteisiin tai kansainväliseen asemaan vaikuttavasta asiasta; vai operatiivisesta, hallinnollisesta tai sotilaallisesta toimeenpanokysymyksestä. Selvityksessä voisi määritellä ulkopoliitiikan johtamiseen kuuluvien Nato-asioiden kriteerit, luetteloida tyyppilliset Nato-asiaryhmät, tehdä menettelysääntö rajatapauksiin, joissa ratkaistaan, kuuluuko asia ulkopoliitiikan johtamiseen vai valtioneuvoston normaaliin toimivaltaan.

Selkeyttävä kriteeriperusteinen tarkastelu tukisi käytännön päätöksenteon ennakoitavuutta erityisesti tilanteissa, joissa samaan asiaan sisältyy sekä poliittisia linjausratkaisuja että operatiivisia toimeenpanokysymyksiä. Kriteerien täsmentäminen ei ole toimivallan muuttamista, vaan tulkintakäytännön selkeyttämistä.

Eduskunnan asema Nato-asioissa

Kirjoita vastauksesi tähän

Esiselvitys kuvaa eduskunnan perustuslaillisia toimivaltuuksia Nato-asioissa: kansainvälisten velvoitteiden hyväksymistä, tiedonsaantioikeutta ja parlamentaarista valvontaa. Selvityksestä käy ilmi, että eduskunnan muodolliset vaikutusmahdollisuudet ovat perustuslain tasolla turvatut. Esiselvitys antaa riittävän kuvauksen eduskunnan toimivaltuuksista, mutta ei riittävästi täsmennä, milloin eduskuntaa informoidaan ennalta Nato-kannan muodostamisen eri vaiheissa.

Tarkoituksenmukaista olisi täsmentää sitä, millä kriteereillä Nato-asia katsotaan sellaiseksi ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittäväksi ratkaisuksi, jossa eduskunnan ennakkoaiheuttamisen merkitys korostuu rajatapauksissa. Täsmennys voisi koskea erityisesti tilanteita, joissa: kyse on Suomen keskeisistä Nato-linjauksista tai niiden muutoksista; Suomea sitovien velvoitteiden sisältöön tai laajuuteen tulee olennaisia muutoksia tai; Suomi osallistuu poliittisesti merkittäviin liittokunnan toimiin.

Eduskunnan ennakkoinformoinnin ja valiokuntakäsittelyn systemaattinen kehittäminen vahvistaisi parlamentaarista ohjausta tilanteissa, joissa päätöksenteko tapahtuu nopeassa kansainvälisessä aikataulussa. Eduskunnan tiedonsaannin pitäisi kattaa kannan muodostamisen valmisteluvaiheen, neuvotteluvaiheen, ja kansallisen toimeenpanovaiheen. Tämä vahvistaisi parlamentaarista vastuukytkentää ulko- ja turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa.

Muita mahdollisia huomioita kansallisesta Nato-päätöksenteosta

Kirjoita vastauksesi tähän

Muita mahdollisia huomioita kansallisesta Nato-päätöksenteosta

Nato-jäsenyys lisää tilanteita, joissa ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittiset ulottuvuudet limittyvät tiiviisti. Tämän vuoksi on tärkeää, että tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yhteistoimintamenettelyt pysyvät selkeinä ja ennakoitavina myös kiireellisissä päätöksentekotilanteissa.

Rajatapauksissa – joissa ei ole selvää, kuuluuko asia ulkopoliittikan johtamisen, sotilaskäskyjärjestelmän vai valtioneuvoston normaalin toimivallan piiriin – asia käsitellään valtion ylimmän johdon yhteistoiminnassa ennen kansallisen kannan lopullista muodostamista.

Yhteenveto

Esiselvitys antaa kattavan kuvauksen Nato-jäsenyyteen liittyvän valtiosääntöisen sääntelyn nykytilasta ja täyttää sille asetetun tietopohjaa kokoavan tehtävän. Selvityksen jatkotyössä voisi täsmentää Nato-asioiden sijoittumista ulkopoliittikan hoitamiseen ja sitä koskevia tulkintakriteerejä, jäsentää selkeämmin eduskunnan ennakkovaikuttamisen tilanteita Suomen Nato-kantojen muodostuksessa ja kehittää rajatapauksia koskevien toimintatapojen kuvausta.

Täsmennykset parantaisivat päätöksenteon ennakoitavuutta ja parlamentaarisen ohjauksen toteutumista ilman, että perustuslaillista toimivaltajakoa olisi tarpeen muuttaa.

Havila Marjo
Jyväskylän yliopisto - Historian ja etnologian laitos